

[Arvio Maailmankirjat.net:issä](http://Arvio.Maailmankirjat.net/issä)

William S. Burroughs: Interzone | Maailmankirjat

Marjatta Ripsaluoma

PASKA JUTTU – JÄLKEENJÄÄNEITÄ PAPEREITA.

Interzone-kirjaan, tai mihin muuhunkin raakakopioon on kaksi mahdollista tapaa suhtautua. Voi ajatella että kustantaja on päättänyt ottaa kaiken irti maailmankuulun runoilijan ja performansitaiteilijan **Allen Ginsbergin** postilaatikkoon saapuneista teksteistä (ne oli lähetetty Tangerista 1950-luvulla) ja myy ja myy ja myy.

Tai sitten kyse on kirjallisuushistorioitsijoiden tempauksesta, jolla yritetään selvittää Burroughsin arvoitusta. Kukin lukija tietysti viime kädessä päättää onko arvoitusta edes olemassa, ja hänellä on oikeus tehdä se itsenäisesti.

Interzonen toimittajan **Grauerholz**in mukaan tämä kirjoituskokoelma on viimeinen jäljellejäänyt osio aiemmin julkaistujen kirjojen, *Nistin*, *Hämyn* ja *Alastoman lounaan* välistä. *Alaston lounas* oli se joka teki Ginsbergin kuuluisaksi. Koska en ole käynyt läpi aineistoa, en osaa sanoa kuinka perinpohjaista työtä toimittaja on tehnyt. Se jälkeenjääneissä pape-reissa hankalinta onkin. Ovatko ne autenttisia vai eivät?

Burroughs ja Ginsberg olivat usein kirjeenvaihdossa keskenään sekä silloin kun Burroughs asui Tangerissa, kirjeitä tuli myös matkoilta Etelä-Amerikkaan etsimään intiaanien taika-juomaa yagéa. Olen lukenut *The Yagé Letters* ehkä joskus 40 vuotta sitten, samaten kuin muun suurimman osan Burroughsin tuotantoa vuosien mittaan, mutta englanniksi.

Näin sensuroimatonta homoseksin kuvausta en ole tainnut lukea vielä koskaan. Se ei ole kiinnostanut minua. En tiedä kiinnostaako se edelleenkään missään määrin – ja miksi pitäisi? Ei minua kiinnosta muutenkaan seksin irrottaminen rakkaudesta.

Unifantasioita

Mikäli joku sattuu saamaan käsiinsä muutama vuosi sitten ilmestyneen **Henry Millerin** *Ilmastoitu painajainen*-opuksen, lukekoon sen taustateokseksi. Siinä kerrotaan aika perinpohjaisesti, minkä vuoksi kirjailija ei kokenut kykenevänsä enää Yhdysvalloissa asumaan. Miller kirjoitti opuksen palattuaan miltei 10 vuoden Euroopan matkaltaan.

Burroughsin alku tuntuu olleen vielä räjähtävämpi ja keskipakoisvoima ulos Amerikasta voimallisempi kuin Millerin. Burroughs päätyi elämään kirjailijanuransa alun Tangerissa, Miller taas Pariisissa ynnä muualla Euroopassa.

Voisi ajatella, että kun Burroughs asettui vanhempana elämään New Yorkiin ja Miller taas Big Sur'iin Kaliforniaan, niissä paikoissa on ollut jotain samantyyppistä kuin asuinpaikat ulkomailla. Yleensä ihmiset jossain määrin asettuvat vanhempina aloilleen. Jäin miettimään mahtoivatko nuo kaksi koskaan tavata.

Tässä kirjassa tavataan melkoinen helvetinkattila, Tanger. Burroughsin alter ego Lee kuvailee paikkaa yleiseksi ja yhtäläiseksi pakopaikaksi. Syyt ovat niin kulttuuriset kuin seksuaalisetkin – tosin ne yhdessä ehkä muodostavat kuvan suhteellisen nuoresta heroiini-addiktista, joka sattui rakastamaan miehiä eikä naisia. Siinä ei ole mitään ihmeellistä sinänsä, maailmaan syntyy aina välillä pakopaikkoja. Burroughs ei ollut rikollinen Tangerissa. Oletan että se oli alkusysäys muutolle sinne. Narkkari on suhteellisen lainsuojaton edelleen miltei kaikkialla.

Interzone koostuu kirjeistä, jotka Burroughs kirjoitti Ginsbergille New Yorkiin. Ainoastaan Burroughsin puoli kirjeenvaihdosta on tallella. Olen lukenut pätkiä vuonna 1982 ilmestyneestä ja loppuunmyydyistä kokoelmasta *Early Routines*. Sen lisäksi muistelen että yagé-kirjeiden (*The Yagé Letters*) mukana olivat mukana myös Ginsbergin kirjeet – ilmeisesti on kyse City Lights'n julkaisusta vuodelta 1963, jota en enää löytänyt itselleni myöhemmin ja joka kannattaisi julkaista uudelleen – se on hieno kokoelma antropologiaa ja eräänlaista intiaanihistoriaa ynnä kaikenmaailman myyntejä.

Nämä unikuvia muistuttavat katkelmat *Interzone*'ssa eivät sisällä Ginsbergin vastauksia. Mistä sen tietää, ehkä nekin vielä löydetään. Joka tapauksessa ellei Ginsberg olisi säilyttänyt Burroughsin sekavia muistiinpanoja, meillä ei olisi edes Alastonta lounasta.

Edes jotain rakennetta?

Interzonen alkupuolella esiintyy *Alastomasta lounasta* tuttu tohtori Benway. Epäilyttävä hahmo, varsinkin kun hän on pelastamassa rakettiliikettä uppoavaa sotalaivaa ja saa turvaan vain 13-vuotiaan pojan. Miltei kaikissa miespuolisissa henkilöissä voi havaita homofiilisiä piirteitä.

Laivan uppoamistarina on suorastaan hauska. Benway yrittää poistaa humalassa toista kertaa umpisuolen, mutta laiva keikahtaa eikä skalpellissa ole terää. Sitten tulee Titanic-burleski kuten Lee eli Burroughs sen kertoi:

Neekeriorkesteri, joka oli marihuanapölyissä, jäi istumaan räjähdysten jälkeen. Branch Morton asteli orkesterinjohtajan luo,

”Soittakaa ‘Tähtilippu’”, hän määräsi.

Orkesterinjohtaja katsoi häneen.

”Mitäsäsanoit?” hän kysyi.

”Senkin musta paviaani, soita ‘Tähtilippu’ sillä torvellasi!”

”Sopimukses ei puhuta mitään ‘Tähtilipusta’”, sanoi laiha silmälasipäinen neekeri.

”Tää paatti keikkuu pinnan alle!”, joku orkesterista huusi, ja musikantit loikkasivat korokkeelta ja hajaantuivat matkustajien joukkoon.

Tästä kohtauksesta jää brutalisoitu kuva **Jimi Hendrixin** Tähtilippulaulusta Woodstockissa syksyllä 1969. Ajat olivat muuttuneet. Muusikko oli edelleen afrikkalaisamerikkalainen, vuonna 1969 tosin musta, siis kun häntä kuvailtiin, mutta ei enää neekeri, joka sana on negro, peräisin espanjasta ja tarkoittaa mustaa. Kuunnelkaa se Hendrixin biisi! Tai vielä mieluummin: kuunnelkaa Allen Ginsberg messuamassa runojaan infernaalisen kovaäänisen be-bop-jazzin säestyksellä! Joitakin niitä esityksiä löytyy vielä netistä, esimerkiksi UBU-netistä.

Saman laivan kallistuminen on hidasta kuin puolella nopeudella näytetty elokuva. Se päättyy hitaasti pelastuneen naisen löytämään sormen palaan. Nainen tunsikin olonsa pahaksi sormen vuoksi. Sormi oli Leen irtileikkaama. Omasta kädestään.

Lukijaa rauhoitetaan hullunmyllyn jälkeen. Hän saa seuraavassa luvussa jonkinlaisen kuvan hylkiöiden saaresta ja etenkin siitä, mitkä olivat elämisen ehdot. Kirjassa on aivan tavallisen proosakuvauksen piirteitä. Pari kuvaa:

Jotkut pummit erikoistuvat turisteihin ja tilapäisasukkaisiin eivätkä edes yritä hankkia itselleen sosiaalisesti yhdenvertaista asemaa pitkäaikaisasukkaiden kanssa. He käyttävät jotain versiota lyhyen kaavan huijauksesta, vain ja ainoastaan kertaluonteisia petkutuksia. On juutalainen pummi, joka näyttää etäisesti salapoliisilta tai joltain virkavallan edustajalta. Hän lähestyy turistia jotakuinkin järkähtämättömästi. Turisti odottaa passinsa tarkastamista tai jotain vastaavaa kiusaa. Kun hän saa selville, että kyse onkin vain pienestä "lainasta", hän usein helpotuksissaan antaa pyydetyn rahasumman.

Eräällä nuorella norjalaisella on tapana lähestyä vierailijoita ilman lasisilmäänsä, todella laumaannuttava näky. Hän tarvitsee rahaa lasisilmän ostamiseen, tai hän menettää työn jota hän on seuraavana aamuna hakemassa. "Miten voisin tehdä töitä tarjoilijana tämän näköisenä?" hän kysyy ja kääntää tyhjän silmäkuopan uhria kohti. "Minä pelottaisin asiakkaat, enkö vain?"

Sitten alkaa hitaasti se Paska Juttu, ensin ronskin rauhallisesti ja sitten kiihtyen. Kirjan loppuosa sisältää suunnattoman koprofiilisen maailman kuvauksen, jollaista ei-narkkari eikä ei-homo ei koskaan voisi keksiä. Jos yksi ja sama, narkkari ja homo, ovat yksi ja sama ihminen ja sen lisäksi heitä on paljon, tilanne luisuu kaaokseen ennemmin tai myöhemmin. Kirjan Lee tietää aluksi että hänen näkemänsä ovat samoja asioita kuin mitä muutkin ihmiset näkevät. Sitten myöhemmin turistit eivät mitenkään enää voi nähdä houremailmaa, johon joukko ihmisiä on mennyt.

Kirjallisesti kysymys on yksinkertaisempi. Voidaan unohtaa Burroughs'n persoona ja lukea kirjan loppupuolta maailmasta kaikkien mahdollisten inhottavuuksien tyyssijana, jossa miltei kaikilla ihmisillä sattuu olemaan krooninen paksusuolentulehdus. Eläneeet huonosti? Kannattaisi ehkä katsoa Tangerin ulkopuolisen maailman rahakasta osaa, ennen kuin rupeaa kuvittelemaan koprofiilien juhlaa dokumentiksi. Se muu maailman vain ehkä on piilossa.

Sitten Lee, päähenkilö, sukeltaa kokonaan sinne ja on ilmeisesti jäämäisillään, kunnes todellisen maailman pelastaja, Ginsberg kavereineen tulee pelastamaan Burroughs'n ja hän pääsee hoitoon. Tangerissa hoito on hyvin lievää, sairaanhoitaja ottaa puolet sallitusta metadoni-määrästä. Kaikki tarvitsevat jotain kestääkseen. Siis kestääkseen mitä?

Entä sitten?

Tämä kirja ei ole kilteille tädeille, jotka mieltävät mitä seuraa pettämisestä tai miten lapsia pitäisi kasvattaa. Tämä on hyvin kaukana keskiluokan elämästä, sen kanssa sillä ei ole mitään tekemistä.

Lee ei ole tyhmä eikä Burroughs kirjoita muistilappujaan tapahtumista – olivat ne sitten todellisia tai eivät – saadakseen jonkun tädin kauhistumaan. Hän kirjoittaa, koska hän ha-

luaa kirjoittaa. Kyse on eräänlaisesta dystopiasta, kauan ennen kuin siitä tuli kirjallisuuden kaanonin. Burroughs on Antonin Artaud'n ja Jean Genet'n kavereita. En tiedä tapasivatko he koskaan toisiaan.

Tärkeintä ehkä on se, että tässä maailmassa ei ole tippaakaan rakkautta. Kaikki on ostettavissa ja myytävissä. Prostituoiduksi päättyy hyvin nopeasti, jos sortuu heroiiniin kaupungissa jossa on kaikkea, mitä suhteellisen vähällä rahalla saa. Sukupuolella ei ole väliä."

Suomessa Sammakko on kustantanut suunnilleen kaikki mahdolliset Burroughsin kirjat. Sama suomentaja on myös suomentanut kirjan *The Cat Inside*. En ollut tiennyt että Burroughs on kissaihminen. Siinä tulee se annos rakkautta, jota ilman ihminen ei voi elää:

MUISTAN SEN AINOAN kerran jolloin läimäytin Ruskia kun se oli hyökännyt pennun kimppuun. Tapa jolla se katsoi minua, se järkytys ja loukkaantuminen, oli identtinen katseen kanssa, jonka amigoni Kiki minuun loi. Olin uninen ja ärtyisä. Hän tuli sisään ja alkoi tökkiä minua, ja lopulta läimäytin häntä. Molemmissa tapauksissa jouduin hyvittämään. Ruski katosi, mutta tiesin missä se oli. Menin latoon ja löysin sen ja toin takaisin. Kiki istui paikallaan kyynel silmäkulmassaan. Pyysin anteeksi ja lopulta hän tointui.

(Huom! Ruski tarkoittaa tietenkin venäjänsinistä kissaa, tässä tapauksessa kollia. M.R.)

Seuraavaksi suomeksi ilmestyy *My Education. A Book of Dreams*.(1995), joka on hyvin kiinnostava ja monimutkainen, polveileva ja fragmentaarinen opus. Ei missään nimessä yhden illan nielaisu.

Menin kirjastoon miettimään *Interzone*-kirjaa. Se tapahtuu niin, että voi kuljeskella hyllyjen välikössä, katsoa tietokoneelta mitä esimerkiksi beat-kirjallisuudesta löytyy (ja siitä löytyi paljon). Löysin jopa erinomaisen kokonaisesityksen tästä 1940-60-lukujen amerikkalaisen kirjallisuuden henkilöistä, tuotannosta ja merkityksestä.

Kirja on aikamoisen perusteellinen: *The Beats. A Literary Reference*, toimittanut Matt Theado. Kirjassa on myös aikajana, jolle kirjailijoiden tuotanto ja muut työt asettuvat. Siitä on paljon hyötyä. Suosittelen.

William S. Burroughs: Interzone. Toim. James Grauerholz, suom. Elina Koskelin. Sammakko 2011